

EKSTERNA MATURA - PROVJERA RADA NASTAVNIKA ILI STRES ZA UČENIKE

Muriz Spahić

Udruženje geografa u Bosni i Hercegovini, Zmaja od Bosne 33 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
murizspahic@gmail.com

Haris Jahić

Univerzitet u Sarajevu, Prirodno-matematički fakultet, Odsjek za geografiju,
Zmaja od Bosne 33-35, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
haris-jahic@hotmail.com

Hasnija Nurković

Univerzitet u Sarajevu, Prirodno-matematički fakultet, Odsjek za fiziku,
Zmaja od Bosne 33-35, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
1512hana@gmail.com

Eksterna matura je odnedavno, bolje rečeno od 2012. god., zaživio kao novo dodatno opterećenje za djecu, posebno devetogodišnjeg obaveznog obrazovanja. Ona je evidentirana i u novom zakonu kao obeznan vid nastavnog procesa i odnosi se na djecu završnog devetogodišnjeg školovanja. Isto tako, eksterna matura je obavezana i u završnom razredu srednje škole i polaže se nakon obavezne školske mature.

Ovi oblici nastavnog procesa opterećuju nastavni proces, učenike dovodi u dilemu u razmišljanju – da li je njihov uspjeh i nastavnici koji su ih odgajali i obrazovali validni, kako će im pokarano eksterno znanje pokazano za dva nastavna sata iz jednog predmeta poboljšati ili pokvariti opći uspjeh; da je je moguće na osnovu 3 (tri) nastavna predmeta predviđena za polaganje eksterne mature da se stekne opća slika o učeničkom znanju i uspjesnosti nastavnog kadra za sveukupno školovanje tokom osnovne, odnosno srednje škole.

Ključne riječ: eksteran, matura, ispit zrelosti, nastavni proces, sistem, kampanja, psihička prilagodennost, dokimologija, sumativna ocjena, kompozitna završna ocjena zbirna procjena

EXTERNAL MATURA – THE EVALUATION OF TEACHERS OR STRESS FOR STUDENTS

Muriz Spahic

Association of Geographers in Bosnia and Herzegovina, Zmaja od Bosne 33 Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina
murizspahic@gmail.com

Haris Jahić

University of Sarajevo, Faculty of Mathematics and Science, Department for Geography
Zmaja od Bosne 33-35, Bosnia and Herzegovina
haris-jahic@hotmail.com

Hasnija Nurković

University of Sarajevo, Faculty of Mathematics and Science, Department for Physics
Zmaja od Bosne 33-35, Bosnia and Herzegovina
1512hana@gmail.com

The external matura has recently, or precisely stated back in 2012, came to life as additional burden for children, especially those within nine year compulsory education. It is also recorded in the new law as an obligatory aspect of the teaching process and refers to the children of the final year of nine-years schooling. Likewise, external matura is also required in the final year of secondary school and is taken after compulsory school matura.

These forms of teaching process are additional burden for the teaching process, bringing the students into a dilemma of thinking – whether their success and the teachers who educated them valid, how would their external knowledge of two lessons from one subject either improve or ruin their overall success; is it possible that on the basis of 3 subjects that are envisaged for the placement of external matura to obtain a general picture of student's knowledge and the success of the teaching staff for comprehensive schooling during primary and secondary school time.

Keywords: *external, matura, maturity exam, teaching process, system, campaign, psychic adaption, doktmology, summative rating, composite final evaluation, collective assessment.*

UVOD

INTRODUCTION

Kada se definiraju riječi koje određuju njihovo značenje, u ovom slučaju eksterna (lat. externus) spoljnji, spoljašnji; tuđ, stran; dakle, što je suprotno od interan i matura od (lat. abiturium) ispit zrelosti u srednjoj školi, viši tečajni ispit, matura; onda eksterna matura nije po riječima Ministra obrazovanja, nauke i mlade u Kantonu Sarajevo „jedini način da se provjeri znanje učenika i rad nastavnog osoblja“. U bukvalnom prijevodu latinskih kovanica: spoljni, spoljašnji, tuđi stran i maturalan ispit zrelosti ne definiše osnovnu zamisao za provjeru onih za koje je namijenjena.

Da bi se problem, o kojem je riječ, približio stvarnosti onda bi trebalo eksternu maturu zamijeniti imenom eksterna evaluacija, koja podrazumijeva (lat. evaluatio) određivanje ili procjenjivanje vrijednosti neke pojave, događaja ili stvari.

Matura (lat. *maturus*: zreo) ili ispit zrelosti u nekim školskim sistemima polaže se na kraju srednje škole. Nekada se ova matura nazivala velika matura, kao ispit zrelosti i mala matura nakon završene niže srednje škole odnosno osmoljetke. Matura se nazivala i viši tečajni ispit.

Uvođenje eksterne mature u niži nivo odgoja i obrazovanja nakon devetogodišnje osnovne škole upravo je pokušaj vraćanja maloj maturi, iako za to ne postoje nikakva opravdanja. Osnovna škola se 50-tih god. prošlog stoljeća dijelila na obavezno četvororazredno školovanje i osmoljetku, koja se završavala sa malom maturom i bila je zamjena za tečajjeve sa kojim su završeni učenici mogli raditi u deficitarnim zanimanjima, pa i u odgoju i obrazovanju.

Da bi se ušlo u suštinu metodičko-dodakličnih ocjena eksterne evaluacije znanja učenika i uspješnosti nastavnika izvršena je analiza elemenata nastavnog procesa, a posebno nastavnih planova i programa, stručnosti nastavnika za obavljanje nastavnog procesa i legislativnog okvira ove materije koju uređuje Zakon. Prema tome, analiza sadržaja i bogato nastavno-naučno iskustvo iz metodičk-didakličke prakse fakultetskog nivoa autora ovoga rada čine naučni okvir i osnovni primijenjeni metod u obradi ovoga rada.

NASTAVNI PROCES – SISTEM ILI KAMPANJA TEACHING PROCESS – THE SYSTEM OR THE CAMPAIGN

Didaktički okvir u sticanju znanja je nastavni proces.. To je sistematski institucionalni organizirani, interaktivni i metodičko-didaktički proces savladavanja propisanih nastavnih sadržaja radi sticanja znanja, sposobnosti, vještina i navika za osposobljavanje učenika za snalaženje u prostoru, radu i općenito životu.

Cilj nastave je stvaranje kritičke, slobodne, autonomne, stvaralačke, humane, obrazovne, multikulturalne, i svake druge humane ličnosti, koja je otvorena za sve sadašnje i buduće progresivne promjene kako osobne tako i društvene.

Nastavni proces je sistem, a njegove sastavnice su:

- Učenik (subjekt odgoja i obrazovaja, koji stiče iskustvo u tom procesu)
- Učitelj/nastavnik (poučava i svoju aktivnost usmjeruje na optimiziranje sticanja znanja)
- Nastavni sadržaj (kao fundament na kojem se stiče znanje)
- Objektivni uvjeti (prostor i nastavna sredstva, nastavna pomagala i dr. oprema)

Uspješnost nastavnog procesa kao sistema obrazovanja umnogome zavisi od naprijed navedenih sastavnica u kojoj ravnopravno učesvuju svi, od kojih je često presudan nastavni plan i program. Nije moguće na prevaziđenom kurikulumu graditi moderni odgoj i obrazovanje. Ovom prilikom zadržat ćemo se na najvažnim sastavnicama nastavnog procesa od kojih su bitni nastavni planovi i programi i nastavni kadar.

U pripremi inoviranja ili donošenja novih nastavnih planova i programa potrebno je obaviti široku javnu raspravu radi dobivanja odgovora kakav odgoj i obrazovanja su nam potrebni. Nakon definisanja ovih ciljeva pristupa pristupa se izradi novih nastavnih planova i programa. U svim ovim radnjama trebali bi učestvovati svi, a posebno oni koji su duboko ušli u suštinu odgoja i obrazovanja, a istovremeno eliminisati one, koji u svom obrazovnom procesu nisu prošli kroz etape nastavničke edukacije i suočili se sa pedagoškim, psihološkim didaktičkim i metodičkim problema odgoja i obrazovanja. Nažalost takvih je bilo i kantonalnih ministara obrazovanja, pa i u Sarajevskom Kantonu. Osim toga, na mnogim fakultetima Sarajevskog univerziteta, čak i na nastavnim, fakultetski nastavni proces izvode veliki proj profesora, koji nisu završili nastavne smjerove, pa time i nisu konzumirali metodičko-didaktičku i psihološko-pedagošku grupu predmeta. Bojim se da u ministarstvima za obrazovanje rade oni koji, zbog naprijed navedenog, ne razumiju obrazovni i odgojni sistem.

U postojećem sistemu odgoja i obrazovanja obaveznog osnovnog i srednjeg zasnovano na koncentričnim krugovima proširivanja znanja, postoji dovoljno elemenata za sistematično praćenje edukativnog napredovanja učenika u nastavnom procesu. On podrazumijeva potpuno didaktičko-metodičko oblikovanje nastavnog procesa, koji se bazira na potpunoj pripremi nastavnog kadra za obradu novih nastavnih sadržaja, vježbanja, ponavljanja i provjeravanja stečenih znanja.

To je sistem radnji koji garantuju ostvarivanje ciljeva nastavnog procesa i čine kompleksan umrežen sistem koji daje potpunu sliku o učeniku u nastavnom procesu. Ona se dobiva u svim etapama oblikovanja nastavnog procesa, a posebno provjeravanjem, koji čini sitemsko praćenje učeničkih postignuća u savladavanju zadatog programa određenog nastavnog predmeta.

Provjeravanje bilo da je popratno tokom cjelokupnog nastavnog procesa ili završno nakon obrađenih nastavnih tema je proces kojim se sitemski prikupljaju potrebni podaci radi

dokumentiranja ostvarenih postignuća učenika u savladavanju nastavnih programa. Provjeravanje je važna karika u didaktičko-metodičkom oblikovanju nastavnog procesa kako za nastavnika, tako i za roditelje jer se ovim postupkom utvrđuje kvalitet i kvantitet postignutih rezultata. Pored toga, provjeravanjem se stiče predstava odnosa učenika prema nastavnom procesu, što je osnovni indikator uspješnosti nastavnika i roditelja koji aktivno pomažu realizaciji nastavnog procesa.

Tokom školske godine omogućeno je nastavniku da pojedinačno analizira postignuće svakog učenika, naravno uvažavajući psihološke i druge neravnoteže, koje učenici mogu imati tokom nastavnog procesa. Nastavni proces minimizira ulogu kampanjskog rada učenika, posebno ako se radi o odjeljenjima sa malim brojem učenika. Prema tome, provjeravanje kao karika nastavnog procesa je nezamjenjiv oblik vrednovanja znanja koje provode nastavnici.

Nastavnici su certificirani pedagoški radnici, koji su završili odgovarajuće obrazovne institucije, u novije vrijeme fakultete i položili stručne ispite za samostalno obavljanje nastavnog procesa razredne ili predmetne nastave. Oni su odgovorni nastavnim vijećima i višim institucijama za obavljanje svoje djelatnosti. Periodična provjera rada nastavnika određena je Zakonom i normativnim aktima škole. S tim u vezi provjera rada nastavnika na bazi učeničkih postignuća na eksternoj maturi je upitna i ne može dati očekivane rezultate. Nedvojbeno se nameće pitanje: Zašto se ne provjeravaju i svi drugi koji rade u državnim službama na važnim i odgovornim mjestima, a ne samo nastavnici koji časno i pošteno obavljaju svoj posao.

Eksterna matura je kampanja koja ne ulazi u didaktičko-metodički instrumentarij oblikovanja nastavnog procesa, već je izraz trenutačnog psihološkog stanja učenika, posebno onih u osnovnoj školi. Postignuti uspjeh na eksternoj maturi nije kompletna slika učeničkih postignuća kao ona koja se dobiva tokom nastavnog procesa koji čini, kako je naglašeno, sistem, a ne kampanja, prema kojoj bi se mogao ocijeniti rad nastavnika. Eksterna matura je sama sebi cilj u skretanju pažnje na nadležne institucije, koje se bave zakonom iz obrazovanja.

Ako težimo evropskim integracijama onda bi trebali slijediti primjere iz obrazovne politike naprednih zemalja ove asocijacije. Letimični pregled obrazovne politike u nekim zemljama iz Evropske Unije ne predviđa eksternu evaluaciju, onakvu kakvu odnedavno provodi Ministarstvo Kantona Sarajevo.

Tako, u Njemačkoj nakon osnovne škole ili realne škole može se izučiti zanat ili nastaviti gimnazijsko obrazovanje (do 12. razreda). Ova škola završava maturom koja omogućava studij na univerzitetu. U Austriji opće obrazovna viša škola (gimnazija) obuhvata četverogodišnji niži i četverogodišnji viši stepen koji završava ispitom zrelosti. U Francuskoj zadnji razred gimnazije ili zadnji stepen stručne srednje škole završava se maturom ili zadnjim stepenom zanata ili ispita. U Velikoj Britaniji u posljednje 2 godine učenici se pripremaju za polaganje Certifikata o završenoj srednjoj školi.

U Švedskoj na kraju devetog razreda polaže se državna matura iz samo tri predmeta: švedskog jezika, engleskog jezika i matematike. Matura se boduje, a oni koji dobiju prolaznih 10 bodova ili više (do maksimalnih 20 bodova) dobivaju certifikat o uspješno položenju maturi. To nije tradicionalni način ispitivanja, već kako su djeca shvatila suštinu problema koju su rješavala da bi bili bodovani ili da bi slovna ocjena bila certificirana numeričkom ocjenom. Školski sistem u Švedskoj je slobodan pri čemu često na jednog učenika dolazi po dva nastavnika, koji prate smisao ili nadarenost djeteta za određenu oblast ili zanimanje.

Prethodna analiza nastavnih planova i programa, posebno ona koja proizilazi iz usporedbe sa nekim zemljama Evrpske unije isključuje eksternu maturu, kao obavezni i trenutni vid sticanja uvida u provjerena znanja učenika i rad njihovih nastavnika. To je kampanja koja je sebi svrha i cilj.

EKSTERNA MATURA – PRAVNI OKVIR EXTERNAL MATURA – LEGAL FRAMEWOK

Odgojno obrazovna djelatnost definisana je Zakonom pa time i praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje učenika (čl. 5.), a na osnovu nastavnog plana i programa (čl. 24.). Potrebno je napomenuti da Zakon nije odredio nosioca inoviranja i donošenja Nastavnih planova i programa, iako je to morao, jer su Kantoni nosioci obrazovnog sistema, a koji su, govoreći o nastavnom predmetu geografija, vjerujem i kod drugih: potpuno anahroni, prevaziđeni, neaktuelni, neatraktivni zastarjeli i neupotrebljivi.

Istim članom u stavu 8 predviđena je eksterna matura u završnom razredu, koja se utvrđuje Pravilnikom, koji donosi Ministar. U narednim članovima, a što je posebno regulisano čl. 54., a koji se odnosi na ocjenjivanje Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo nije pomenuta, a kamo li razrađena eksterna matura, kao jedan od načina vrednovanja učenika.

Zakonom je predviđeno samovrednovanje i vanjsko vrednovanje rukovodnog i nastavnog osoblja škole (čl. 51. i čl. 52.), što je predviđeno posebnim Pravilnikom o kriterijima samovrednovanja i vanjskog vrednovanja koje donosi Ministar. Isti nije pronađen na zvaničnoj stranici resornog Ministarstva te se ne možemo komentarisati da li i kako uspjeh učenika na eksternoj maturi vrednuje rad nastavnika.

Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo ne propisuje način uspješnog završetaka školovanja, pa time nije uvrštena eksterna matura, kao poseban vid eksterne evaluacije učenika i nastavnika. Ni Zakon o srednjem obrazovanju u uvjetima za upis učenika osnovne škole ne navodi položenu eksternu maturu.

Zakonom srednjeg obrazovanja čl. 59., ukoliko je tačno što je preuzeto sa internet stranice, završetak srednjeg obrazovanja predviđa da učenici koji su sa uspjehom okončali četvrti razred polažu, pored redovne i eksternu maturu. S pravom se postavlja pitanje čemu i kome koristi eksterna matura nakon provedene redovne školske mature?

Zakoni o odgoju i obrazovanju na nivou osnovnog i srednjeg obrazovanja daje velike ingerencije Ministru za donošenje posebnih pravilnika i poslovnika. I dok je bio u pripremi ovaj tekst za izlaganje i objavljivanje, na društvenim mrežama izašlo je saopćenje kako je resorni Ministar promijenio nastavni plan i program za neke predmete i time uvećao broj nastavnih sati, što je svakako nedopustivo bez sveobuhvatne aktivnosti na inovacijama i donošenju novih kurikuluma. Odgoj i obrazovanje su ozbiljna društvena stvarnost da se o istoj donose ishitrena i palijativna rješenja radi udovoljavanja zahtjevima pojedinaca i grupa.

Izbor predmeta i validnost ocjene učeničkih znanja na eksternoj maturi **The choice of subjects and the validity of the appraisal of students' knowledge on external matura**

Pravilnik o polaganju eksterne mature čl. 2. utvrđuje ciljeve mature, koji vrednuju „znanje, vještine i sposobnosti koje su učenici stekli tokom devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja, a na osnovu nastavnih planova i programa“. Pravilnikom su imenovani

predmeti koji se polažu na eksternoj maturu, a to je maternji jezik i književnost (bosanski, hrvatski i srpski), prvi strani jezik i matematika.

Ne umanjujući značaj navedenih školskih predmeta, oni nisu reprezentant na osnovu kojih se dobiva kompletna slika o učeniku, posebno njegovih osobnih vještina. Pored toga, izbor predmeta za eksternu maturu zaobišao je oblasti: humanih, prirodnih i ostalih društvenih nauka. Nastavnici koji predaju maturalne predmete izloženi su kritici (pozitivnoj ili negativnoj), u odnosu na nastavnike drugih školskih predmeta.

Postavlja se pitanje da li su ovo školski predmeti ili oblasti koji u potpunosti mogu definisati nivo učeničkog znanja. Isto tako, nameće se pitanje da li izbor predmeta za eksternu maturu omogućuje vrednovanje: znanja (ukupno školsko znanje), sposobnosti (na primjer prepoznavanja biljaka u prirodi, čitanja karata i sl.) i vještina (kao napr. motoričke vještine ili učeničku nadarenost za razne vidove sporta, umjetnosti, snalaženja i sl.).

Pravilnikom nije definisano kome i zašto navedena vrednovanja koriste? Predviđeni maturalni predmeti ne verifikuju učenike u njihovoj prvoj profesionalnoj orijentaciji nastavka školovanja za različite profile srednjoškolskog obrazovanja učenika osnovne škole u srednjim školama ili fakultetskog učenika srednje škole.

Kriteriji izbora nastavnika i školskog gradiva za provođenje eksterne mature **Criteria for choosing teachers and school materials for external matura process**

U poglavlju „maturalni organi“ a odnose na izbor, djelokrug rada i nadležnosti kantonalnih maturalnih komisija, nisu navedeni kriteriji izbora članova, koje imenuje kantonalni Ministar. Da li su to nastavnici čiji su učenici do sada ostvarili najbolje rezultate na takmičenjima i smotrama ili je kriterij uspjeha članova komisije stečenih tokom studija ili nešto drugo!

PSIHOLOŠKA PRILAGOĐENOST UČENIKA EKSTERNOJ EVALUACIJI UKUPNOG ŠKOLSKOG GRADIVA **PSYCHOLOGICAL ADAPTATION OF STUDENTS TO EXTERNAL EVALUATION OF TOTAL SCHOOL MATERIAL**

Eksterna matura kao dodatni oblik nastavnog procesa, koji pripada vrednovanju školske populacije u dobu početka adolescencije je opterećujući proces. Učenici ove dobi nalaze se pred zahtjevima okoline, roditelja i nastavnika, kada očekujemo zrelo i odraslo ponašanje (*Prihvati odgovornost, nisi više dijete!*), a u drugim situacijama isto osobu tretiramo kao dijete (*Nije to još za tebe, ti si još dijete!*).

S tim u vezi djeca osnovne škole doživljavaju školu kao opterećenje, neka traumatično, a neka kao dosadno mjesto. Na ovo posebno utiču, neadekvatni današnja zbilja, nastavni planovi i programi, o čemu je već bilo govora. Da bi osnovna škola odgovorila društvenoj potrebi u prethodnom periodu vršena je inovacija obrazovnog procesa na nivou Bosne i Hercegovine kao što su: eliminiranje uvredljivih sadržaja u udžbenicima; donošenje zajedničke programske jezgre i izrada uputstava za pisanje udžbenika nacionalne grupe predmeta; te u najnovije vrijeme održani brojnih radionice za definisanje smjernica izrade ishoda učenja u budućim predmetnim kurikulumima.

Jedan od pozitivnim primjera, pored ostalih, u rekonstrukciji osnovnoškolskog sistema odnosio se na rasterećenje učenika nastavnim planom, tj. broja nastavnih sati sedmičnog opterećenja i eliminisanje efemernih nastavnih sadržaja u pojedinim predmeta. Prvi zahtev je

riješen supstitucijom osmogodišnjeg u devetogodišnje trajanje osnovnog školovanja. Ideja o povećanju nastavnog procesa za još jednu godinu je bila kontraproduktivna jer se opterećujući program nije rasteretio nastavno gradivo, već je naprotiv devetogodišnji obrazovni sistem dodatno opterećen novim nastavnim predmetima, a kod nekih predmeta je povećan broj nastavnih sati, što se i danas, kako smo već napomenuli, uveliko čini. Isto tako, veoma je malo urađeno na eliminisanju nevažnih i opterećujućih nastavnih sadržaja u nastavnim programima.

Na sve ovo kada se doda i, odnedavno uvedena, eksterna matura školski sistem je dodatno opterećen i predstavlja novo učeničko opterećenje, koje uz to, kako smo vidjeli, nema nikakvog značaja osim udara na psihičko opterećenje školske populacije, posebno završnih razreda, tokom mjeseci aprila i maja. Ako se ovome doda i činjenica da se u ovo vrijeme djeca završnih razreda osnovne i srednje škole nalaze na profesionalnom raskrscu i odabiru budućih zanimanja i izbora srednje škole i fakulteta, onda možemo zamisliti kakve psihičke tjeskobe djeca doživljavaju.

Sve ovo utiče na kršenje prava djece sadržanih u Konvenciji usvojenoj na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. god. Konvencija definiše djecu kao *subjekt*, aktivnog učesnika u procesu sticanja znanja i sopstvenog razvoja, za razliku od shvatanja djeteta kao objekta, tj. pasivnog primaoca brige i zaštite odraslih.

Nije poznato da li je provedena anketa ili intervjui među školskom populacijom na temu „Djeca subjekt nastavnog procesa“ da bi se dobili odgovori šta djeca misle o današnjoj školi, nastavnim programima, ispitivanjima i sl. Da li Ministarstvo ima podatke o mišljenju djece u fazi donošenja konkretnih odluka, koje se tiču školske populacije?

Problem eksterne evaluacije mogao je biti riješen na sasvim drugi način koji definiše *dokimologija*, nauka koja se bavi *zбирnim ili sumativnim* procjenjivanjem učeničkih odgojno-obrazovnih postignuća u školama. Zbirna procjena stečena na eksternoj maturi nije isto što i *kompozitna završna ocjena* koja je izvedena na osnovu pojedinačnih ili formativnih ocjena i odražava kontinuirano praćenje učenika tokom školske godine.

UMJESTO ZAKLJUČKA INSTEAD OF A CONCLUSION

Ocjena dobivena na eksternoj maturi nije potpuno relevantna i trenutna je samo kvantitativni pokazatelj za razliku od kompozitne ocjene, koja je istovremeno kvalitativni i kvantitativni pokazatelj. Pored toga, kompozitna ocjena je nastala u raznim fazama učeničkog razvoja, a ocjena dobivena na eksternoj maturi je odraz trenutnog raspoloženja djeteta u kojem se javlja strah, tjeskoba, odgovornost i sl., što je na ispitu nevidljivo i ne može uticati kao olakšavajuća okolnost kod vrednovanja pismenog testa.

Eksterna matura ima prevashodno informativnu funkciju. S obzirom na preduzete mjere i aktivnosti oko njene realizacije smatra se skupim procesom od kojega se, bar za sada, ne vidi posebna korist. Izabrani predmeti koji se polažu na eksternoj maturi nisu relevantni da se na osnovu znanja iz istih ocijeni učenika sklonost prema pojedinim nastavnim oblastima i vještinama. Školski proces ne čine jedino prozvani predmeti i nastavnici istih koji su izloženi kritici. Potrebno je konstatovati nonsens Ministarstva obrazovanja da, pored toga što u školama nikada nije radio obrazovni nastavni kadar, kada su učitelje srednjoškolskog obrazovanja i nastavnike predmetne nastave zamijenili basheleri i masteri, eksternom maturom provjerio nivo stručnosti.

Eksterna matura liči na nekadašnje uvođenje prijemnih ispita na fakultetima, koji su bili namijenjeni učenicima slabijeg uspjeha u srednjim školama. Krilatica da ocjena nije mjerilo znanja omogućavalo im je da nekada, u najmanju ruku, nelegalan način polože prijemni ispit potiskujući odlične učenike, koji su potpuno bili primorani na upis u manje popularnim fakultetima. Ako se ne priznaju uspjesi stečeni u školama, onda zašto i kome one služe. Isto bi se moglo reći da eksterna matura liči na polaganje nekada ispita na kraju školske godine, kako bi svjedočanstva nekadašnjih ne verifikovanih (ne akreditiranih) gimnazija bila validna.

Djecu smo dodatno opteretili novim školskim obavezama od kojih posebne fajde nema. Osim toga, na eksternoj maturi smo pred djecu postavili zadaće, koje i komisija ne bi znala riješiti. Sumnjam da bi sastavljači pitanja iz svoga predmeta znali riješiti testove druga dva predmeta. Ako se bolje udubimo u testove eksterne mature koje djeca rješavaju, odgovorno tvrdimo da akademski obrazovani i sa najvišim nastavno-naučnim zvanjima ne bi bili u stanju uspješno položiti eksternu maturu. Pitamo se na kraju kakvu to djecu želimo?

Literatura:

Literature:

- De Zan, I. 2005, Metodika nastave prirode i društva. Zagreb: Školska knjiga
Grandić, R. 2007, Prilozi uvodu u pedagogiju. Novi Sad: Krimel Budisava
Gudjons, H. 1994, Pedagogija i temeljna znanja. Zagreb: Educa.
Milat, J. 2005, Pedagogija – teorija osposobljavanja. Zagreb: Školska knjig
Muminović, H. 2013, Osnovi didaktike. DES, Sarajevo
Poljak, V. 1985, Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.
Vilotijević, M. 2001, Didaktika. Sarajevo: Most

SUMMARY

EXTERNAL MATURA – THE EVALUATION OF TEACHERS OR STRESS FOR STUDENTS**Muriz Spahic**

Association of Geographers in Bosnia and Herzegovina, Zmaja od Bosne 33 Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina
murizspahic@gmail.com

Haris Jahić

University of Sarajevo, Faculty of Mathematics and Science, Department for Geography
Zmaja od Bosne 33-35, Bosnia and Herzegovina
haris-jahic@hotmail.com

Hasnija Nurković

University of Sarajevo, Faculty of Mathematics and Science, Department for Physics
Zmaja od Bosne 33-35, Bosnia and Herzegovina
1512hana@gmail.com

In order to incorporate the methodological-didactic evaluation of the external assessment of student's knowledge and the performance of teachers, we performed an analysis of the elements of the teaching process, and in particular the curricula, the expertise of the teachers for the teaching process and the legislative framework of this matter regulated by the Law.

In the existing system of compulsory basic and secondary education based on the concentric circles of knowledge expansion, there are enough elements to systematically monitor the educational progress of students in the teaching process. That implies a completely didactic-methodical shaping of the teaching process, based on the complete preparation of the teaching staff for the processing of new contents, exercises, repetitions and checking of acquired knowledge.

External matura is a campaign that does not enter the didactic-methodical instrumentation of the formation of the teaching process, but is an expression of the current psychological state of the students, especially those in elementary school. Achieving success at external mature is not a complete picture of student achievement as the one gained during a teaching process that, as emphasized, is a system rather than a campaign to assess the work of a teacher. External matura is the goal to itself in the turning the attention to the competent institutions that deal with the law of education.

Notwithstanding the importance of the mentioned school subjects, they are not representative on the basis on which one gets the complete picture of the student, especially his personal skills. In addition, the choice of subjects for external maturity has circumvented the areas of human, natural and other social sciences. Teachers who submit matriculation subjects are exposed to criticisms (positive or negative) compared to teachers of other school subjects.

The score obtained on the external matura is not fully relevant and is only the current quantitative indicator as opposed to the composite rating, which is simultaneously a computational and quantitative indicator. In addition, composite grades have emerged at

various stages of students development, and the appraisal obtained at an external matura is a reflection of the current mood of a child where things such as fear, anxiety, accountability and the like emerge, which is invisible in the exam and cannot be a mitigating circumstance at Evaluation of the written test.

Authors

Muriz Spahić, doctor of geographical sciences, full professor at the Faculty of Science, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. Scientific area of research includes: physical geography and environmental protection, from which he published one monography and six university textbooks. Author of over 80 scientific articles, autor and co-author of several textbooks of geography in primary and secondary schools. Responsible researcher and participant in several scientific prestige projects. President of the Association of Geographers of Bosnia and Herzegovina, editor of the scientific journal *Acta Geographica Bosniae et Herzegovinae*.

Haris Jahić, doctor of geographical sciences, assistant professor at the Faculty of Science, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. Performs lectures and exercises, among other things, from Tourism and environmental protection and Methods of teaching geography.

Hasnija Nurković, doctor of pedagogical sciences, assistant professor at the Faculty of Science, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. Author of several scientific papers and one book from the scientific domain of pedagogy, didactics and psychology.